

The Role of Mother's Looming Cognitive Style, Mother's Behaviour and Stressful Life Events in Children's Anxiety and Depression

Milovanović, Tamara; Ajanović, Adela; Živčić - Bećirević, Ivanka

Source / Izvornik: **Psihologijske teme, 2022, 31, 259 - 276**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.31820/pt.31.2.3>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:128935>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Uloga majčina kognitivnog stila obilježenoga strepnjom, majčinih ponašanja i stresnih životnih događaja u objašnjenju anksioznosti i depresivnosti djece

Tamara Milovanović^{1,2}, Adela Ajanović¹ i Ivanka Živčić-Bećirević¹

¹ Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Rijeka, Hrvatska

² Klinički bolnički centar, Rijeka, Hrvatska

Sažetak

Cilj je ovoga rada bio ispitati međugeneracijske učinke kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki i njihovih ponašanja na razvoj anksioznosti i depresivnosti djece. Kognitivni stil obilježen strepnjom označava tendenciju pojedinca da generira dinamične mentalne scenarije u kojima se prijetnja povećava i približava. Istraživanja ukazuju na povezanost toga stila i anksioznosti. S obzirom na nekonzistentnost u povezivanju toga stila i depresije, pokušali su se definirati uvjeti pod kojima se ta povezanost pojavljuje uvođenjem moderatorske varijable stresnih životnih događaja. Istraživanje je provedeno na 126 parova majki i djece. Rezultati potvrđuju hipotezu da kognitivni stil majke obilježen strepnjom ima doprinos u međugeneracijskome prijenosu anksioznosti, ali sugeriraju i njegov doprinos u objašnjenju depresivnosti. Djeca majki koje su imale izraženiji kognitivni stil obilježen strepnjom imala su višu razinu anksioznosti i depresivnosti. Roditeljska ponašanja koja uključuju modeliranje i verbalni prijenos informacija o prijetnji značajno predviđaju pojavu anksioznosti kod djece. Utvrđen potpuni medijacijski efekt upućuje na to da kognitivni stil obilježen strepnjom majki ima značajan efekt na anksioznost djece samo putem modeliranja majki te je utvrđen i medijacijski efekt modeliranja majki u odnosu kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki i depresivnosti kod djece. Moderatorski efekt stresnih životnih događaja u odnosu kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki i depresivnosti njihove djece nije potvrđen. Dobiveni rezultati ukazuju na važnost roditeljskih ponašanja u objašnjenju simptoma anksioznosti i depresivnosti kod djece.

Ključne riječi: anksioznost, depresivnost, kognitivni stil obilježen strepnjom, modeliranje, verbalni prijenos informacija, negativni/stresni životni događaji

✉ Tamara Milovanović, Klinički bolnički centar Rijeka, Istarska 43, 51000 Rijeka, Hrvatska.
E-adresa: tamara.milovanovic.ri@gmail.com

Ovaj je rad nastao u okviru znanstvenoga projekta *Odrednice emocionalne prilagodbe tijekom normativnih životnih prijelaza* (uniri-drustv-18-27) koji financira Sveučilište u Rijeci.

Uvod

Internalizirani poremećaji kod djece značajno su povezani s nižom kvalitetom života, slabijim školskim uspjehom, tjelesnim zdravljem, a imaju i druge negativne posljedice na funkcioniranje i u kasnijemu razdoblju života, kao što su obiteljske i profesionalne poteškoće, zlouporaba supstanci i sl. (Stevanovic, 2013). Glavni internalizirani problemi povezuju se s anksioznošću i depresivnošću. Između tih dvaju stanja postoji izrazito visok komorbiditet koji varira s obzirom na životnu dob i kreće se u rasponu od 12 % do 69 % u adolescenciji te oko 17 % u stadijima predadolescencije (de Ross i sur., 2002). Novija istraživanja potvrđuju te podatke i sugeriraju da između 15 % i 70 % djece i adolescenata s dijagnozom depresije pokazuje i znakove anksioznoga poremećaja, dok je kod djece s anksioznim poremećajem prisutnost depresivnoga poremećaja nešto niža i kreće se između 10 % i 15 % (Piqueras i sur., 2017).

Strah i anksioznost normalne su reakcije na prijeteće podražaje u okolini, ali se kod neke djece pojavljuju u znatno većoj mjeri i ometaju normalno funkcioniranje te se tada govori o anksioznim poremećajima. Anksiozni poremećaji jedni su od najčešćih psihičkih poremećaja dječje i adolescentske dobi te ujedno imaju i najraniju stopu pojavljivanja u odnosu na većinu drugih internaliziranih poremećaja. Prosječna je dob pojavljivanja u djetinjstvu 11 godina (Creswell i Waite, 2015). Zabrinjavajuće je da se simptomi anksioznosti znaju intenzivirati i perzistirati odrastanjem (Valadao Dias i sur., 2016).

Za anksiozne je poremećaje poznato da se često pojavljuju unutar obitelji. Djeca anksioznih roditelja imaju veći rizik za razvoj anksioznih poremećaja (Pereira i sur., 2014; Waters i sur., 2012), što govori o međugeneracijskome prijenosu anksioznosti. Uz genetsku predispoziciju, proces učenja jedan je od načina kojim djeca usvajaju anksiozna ponašanja (Askew i Field, 2008), dok je drugi mehanizam prijenosa anksiozni roditeljski stil (Eley i sur., 2015).

Etiologija depresivnih poremećaja također je kompleksna te zahtijeva multifaktorsku i razvojnu perspektivu (Piche i sur., 2019). Treba napomenuti da genetski faktori povećavaju rizik za razvoj depresivnosti za 7 % do 25 % (Marshall i Henderson, 2014). Oni mogu doprinijeti razvoju specifičnih ranjivosti povezanih s depresijom, kao što su bihevioralna inhibicija, sramežljivost, nisko samopoštovanje (Marshall i Henderson, 2014). Kao i kod anksioznosti, treba uzeti u obzir kompleksnu interakciju obiteljskih, socijalnih i kulturalnih faktora, pri čemu se poseban naglasak stavlja upravo na obiteljske čimbenike.

Različita roditeljska ponašanja, uz svoju zaštitnu funkciju, mogu biti povezana i s razvojem anksioznosti i depresivnosti kod djece. Jedno je od neadaptivnih ponašanja tzv. pretjerano uključen roditeljski stil koji se manifestira u pretjeranoj kontroli, pretjeranoj brizi i zaštiti te intruzivnoj psihološkoj kontroli (Möller i sur., 2016). Prema van der Bruggenu i suradnicima (2008) roditeljska pretjerana uključenost može dovesti do anksioznosti kod djece kroz tri mehanizma – može

povećati percepciju prijatnije kod djeteta, može smanjiti dječju percepciju kontrole nad prijatnjom te može smanjiti mogućnost da dijete istražuje svoju okolinu i tako uči kako se suočavati s neočekivanim događajima.

Spomenuti opisi ponašanja, poput pretjerano uključenoga roditeljskog stila, ilustriraju roditelje koji ne moraju nužno imati anksiozne smetnje, ali mogu ih potaknuti kod svoje djece (Creswell i sur., 2011). Takva se ponašanja nadovezuju na jedan od modela koji pokušava objasniti međugeneracijski prijenos anksioznosti. Roditelji koji imaju određenu kognitivnu ranjivost i povećan rizik za anksioznost taj rizik mogu prenijeti na svoju djecu modeliranjem svojega ponašanja i verbalnim prijenosom informacija (Riskind i sur., 2017). Modeliranje se odnosi na dječje učenje ponašanja promatranjem roditeljskih reakcija tijekom suočavanja s određenim podražajima iz okoline. Mnoštvo je nalaza i eksperimentalnih istraživanja koji pružaju dokaze da djeca mogu naučiti reakcije straha opažanjem reakcija drugih osoba, kako članova obitelji, tako i vršnjaka (Fliek i sur., 2017; Valadao Dias i sur., 2016). Istraživači su pokušali direktno opažati efekte roditeljskoga modeliranja na reakcije straha kod djece. Eksperimentalna istraživanja pokazuju da djeca već s 15 mjeseci izražavaju strah i gađenje prema objektima ili strancima ako su slične reakcije vidjela kod svojih majki (Creswell i sur., 2011; Murray i sur., 2009). Osim modeliranja, važno je i što djeca čuju od svojih roditelja ili drugih osoba u svojoj okolini. Mnoga istraživanja potvrđuju značajan efekt verbalnih informacija na dječja anksiozna vjerovanja i ponašanja (Creswell i sur., 2011). Prijenos informacija o prijatnji odnosi se na verbalni iskaz roditelja o opasnosti pojedinoga podražaja ili situacije. Tako dijete usvaja taj strah, što potvrđuju i eksperimentalna istraživanja (Fliek i sur., 2017). Field i suradnici (2008) proveli su istraživanje u kojemu su roditeljima prezentirali pozitivne, negativne ili neutralne informacije povezane s nepoznatim životinjama. Djeca čiji su roditelji izvještavali o potencijalnoj prijatnji povezanoj s navedenom životinjom izbjegavala su zadatke u kojima su mogla susresti tu životinju, pri čemu su pokazivala veći stupanj fiziološkoga uzbuđenja od djece koja su dobila pozitivne ili neutralne informacije.

Modeli međugeneracijskoga prijenosa anksioznosti u obzir uzimaju kognitivnu ranjivost roditelja. Kognitivna ranjivost označava karakterističan obrazac uočavanja, interpretacije i prisjećanja informacija koje predstavljaju određeni rizik pojedincima koji ih posjeduju (Riskind i Alloy, 2006). Ti modeli pokazuju da roditelji koji su u većem riziku za razvoj anksioznosti zbog specifičnih kognitivnih vulnerabilnosti dovode i svoju djecu u veći rizik za razvoj anksioznosti (Ouimet i sur., 2009). Kognitivni stil obilježen strepnjom označava stabilnu i generaliziranu sklonost pojedinca da stvara mentalne scenarije potencijalno prijeteće situacije, pri čemu se prijatnja rapidno povećava i približava (Tzur-Bitan i sur., 2012). Smatra se jednim od značajnih prediktora nastanka anksioznih poremećaja (Riskind i sur., 2007; Williams i sur., 2005). Ističe se upravo po svojemu dinamičnom elementu te prema njemu, kada uoče prijatnju, ljudi žele odgovoriti na pitanja približava li im se ona i koliko brzo te koliko je nesigurno suočiti se s tom prijatnjom (Riskind i sur., 2017).

Pretpostavlja se da je takav kognitivni stil roditelja povezan s međugeneracijskim prijenosom anksioznosti.

Riskind i suradnici (2017) proveli su prvo i dosad jedino istraživanje u kojemu su pokušali ispitati ulogu kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom kod roditelja na anksioznost i depresivnost kod njihove djece. Ispitali su to retrogradno, na uzorku studenata, a rezultati su pokazali značajnu povezanost kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom očeva i anksioznosti kod njihove odrasle djece, dok strepeći stil majki nije bio značajno povezan s anksioznošću studenata. Unatoč snažnim dokazima o specifičnosti kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom za anksioznost posljednjih se godina pojavljuju istraživanja koja sugeriraju podjednaku povezanost toga stila s depresijom. Hong i suradnici (2017) predlažu da se ispituju dodatni mehanizmi koji bi mogli utjecati na povezanost kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i depresije. Novija istraživanja u tome području pružaju dokaze o ulozi kognitivne ranjivosti kao rizičnoga faktora za depresiju u prisutnosti negativnih događaja (Kleiman i sur., 2015).

Levin i suradnici (2007) proveli su istraživanje s osobama kojima je dijagnosticirana terminalna leukemija. Kognitivni stil obilježen strepnjom objašnjavao je i anksiozne i depresivne simptome, što je potvrdilo još nekoliko studija (Kleiman i Riskind, 2012; Riskind i sur., 2013; Tzur-Bitan i sur., 2012), sugerirajući da bi upravo takav stil predstavljao središnji mehanizam u komorbiditetu anksioznosti i depresivnosti.

Ciljevi su ovoga istraživanja bili:

1. ispitati povezanost kognitivnoga stila majki obilježenoga strepnjom sa simptomima anksioznosti i depresivnosti kod djece;
2. ispitati medijacijski efekt roditeljskoga, odnosno majčina ponašanja (modeliranje i verbalni prijenos informacija) u odnosu kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i anksioznosti djece, uz kontrolu spola i intenziteta stresa;
3. ispitati moderatorsku ulogu stresnih životnih događaja u odnosu kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki i depresivnosti djece uz kontrolu intenziteta stresa;
4. ispitati medijacijski efekt roditeljskoga, odnosno majčina ponašanja (modeliranje i verbalni prijenos informacija) u odnosu kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i depresivnosti djece uz kontrolu intenziteta stresa.

Metoda

Sudionici

U istraživanju su sudjelovali učenici od 5. do 8. razreda dviju osnovnih škola s područja Primorsko-goranske i Brodsko-posavske županije te njihove majke, čiji su

se rezultati u daljnjim obradama promatrali kao parovi. Istraživanje je provedeno kao dio znanstvenoga projekta *Odrednice emocionalne prilagodbe tijekom normativnih životnih prijelaza* na Odsjeku za psihologiju Filozofskoga fakulteta u Rijeci, uz suglasnost Etičkoga povjerenstva za znanstvena istraživanja Sveučilišta u Rijeci te uključenih škola i roditelja skrbnika djece koja su ispunjavala upitnik. U istraživanju je sudjelovalo 365 ispitanika, od čega 196 majki i 169 djece (89 dječaka i 80 djevojčica), raspona dobi od 11 do 15 godina ($M = 12.70$; $SD = 1.19$). U vrijeme provedbe ispitivanja dio učenika završnih razreda osnovne škole nije bio dostupan pa su prikupljeni samo podaci njihovih majki. Ti su podaci korišteni za provjeru primijenjenih mjernih instrumenata, dok su u daljnje analize, u svrhu odgovora na postavljene probleme, uključeni podaci 126 parova majka – djeteta.

Instrumentarij

U istraživanju su korištena četiri upitnika čiji su deskriptivni podaci prikazani u Tablici 1. Djeca su ispunjavala Revidiranu skalu anksioznosti i depresivnosti za djecu, Skalu roditeljskoga poticanja anksioznih misli te Upitnik stresnih životnih događaja, dok su majke ispunjavale Upitnik kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom.

Revidirana skala anksioznosti i depresivnosti za djecu (engl. *Revised Child Anxiety and Depression Scale – RCADS*; Chorpita i sur., 2015) namijenjena je mjerenju anksioznih i depresivnih simptoma kod mladih. Skala se sastoji od 47 čestica grupiranih u 6 podljestvica – separacijska anksioznost, socijalna fobija, generalizirana anksioznost, panični poremećaj, opsesivno-kompulzivni poremećaj i depresija. U ovome je radu korišten ukupan rezultat za mjeru anksioznosti (suma svih podljestvica anksioznosti) te 10 čestica koje sačinjavaju mjeru depresivnosti. Dijete procjenjuje koliko se često tvrdnja odnosi na njega na skali Likertova tipa od 4 stupnja (0 – *nikada*; 3 – *uvijek*), pri čemu veći rezultat ukazuje na višu zastupljenost anksioznih i depresivnih simptoma. Međukulturalno istraživanje Stevanovica i suradnika (2016) sugerira da je skala prilagođena hrvatskomu jeziku i kulturi uz zadovoljavajuće metrijske karakteristike. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije u ovome uzorku iznosi $\alpha = .94$ za mjeru anksioznosti, odnosno $\alpha = .80$ za mjeru depresivnosti.

Skala roditeljskoga poticanja anksioznih misli (engl. *Parental Enhancement of Anxious Cognitions – PEAC*; Fliek i sur., 2017) namijenjena je mjerenju dvaju tipova roditeljskoga ponašanja kojima se može prenositi i učiti strah i uznemirenost. Sastoji se od 14 čestica od kojih 6 opisuje ponašanja modeliranja, a 8 prijenos informacija o prijetnji verbalnim putem. Primjer čestice za verbalni prijenos informacija o prijetnji glasi *Mama me upozorava da ne idem s nepoznatim ljudima*, a za modeliranje *Kada se bojim, mama ima prestrašen izraz lica i u mojoj prisutnosti*. Djeca procjenjuju za svakoga roditelja posebno koliko je često uključen u ponašanja poticanja straha na skali Likertova tipa od 4 stupnja (od 0 – *nikada* do 3 – *uvijek*), pri čemu viši rezultat

sugerira češću manifestaciju ponašanja koja mogu prenositi uznemirenost ili strah verbalnim ili neverbalnim putem. Cronbachova alfa iznosi .65 za modeliranje i .80 za prijenos informacija o prijetnji za majke te .66 i .84 za očeve (Fliet i sur., 2017).

U ovome je istraživanju upitnik korišten samo za mjerenje ponašanja majki. Za potrebe ovoga istraživanja upitnik je preveden s engleskoga na hrvatski jezik metodom dvostrukoga prijevoda triju nezavisnih istraživača. Za provjeru strukture prevedenoga upitnika provedena je eksploratorna faktorska analiza uz rotaciju *varimax* zbog niske povezanosti među faktorima (.30) te je potvrđena originalna faktorska struktura. Pouzdanost faktora prijenos verbalnih informacija o prijetnji u uzorku majki iznosi $\alpha = .86$, a faktora modeliranje $\alpha = .81$.

Upitnik kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom (engl. *Looming Maladaptive Style Questionnaire – LMSQ*; Riskind i sur., 2000) sastoji se od 6 vinjeta koje opisuju potencijalno stresne situacije i mjere ispitanikovu tendenciju procjenjivanja prijetnje kao dinamične (Riskind i sur., 2000). Potencijalno stresne situacije uključuju fizičko zdravlje i ozljede (fizička strepnja) te socijalno odbijanje (socijalna strepnja). Zadatak je ispitanika, u ovome istraživanju majki, zamisliti svaki scenarij te odgovoriti na četiri pitanja. Primjer scenarija glasi: *Dok se vozite autoputom u vrijeme najveće gužve, motor vašega automobila počinje ispuštati čudne zvukove...*, a pitanja ispod teksta su sljedeća: *Koliko ste zabrinuti ili anksiozni (uznemireni) dok zamišljate ovu situaciju?, U ovoj situaciji, kako vrijeme protječe, smanjuje li se ili povećava vjerojatnost da ćete imati problema s motorom?, Je li intenzitet opasnosti zbog motora približno jednak ili se iz trena u tren ubrzano povećava? i U kojoj mjeri zamišljate da se stanje motora iz trena u tren pogoršava?* Ispitanici odgovaraju na pitanja pomoću skale Likertova tipa od 5 stupnjeva: od 1 (*nimalo / opasnost se smanjuje*) do 5 (*veoma / opasnost se povećava*). Ukupan rezultat predstavlja zbroj odgovora na svim pitanjima, osim na prvo pitanje koje se odnosi na općenitu nelagodu i ima funkciju usklađivanja. Maksimalan broj bodova je 90, pri čemu veći rezultat ukazuje na izraženiji kognitivni stil obilježen strepnjom. U istraživanju je primijenjena hrvatska verzija upitnika koja je 2017. godine prvi put prilagođena i primijenjena na hrvatskome uzorku, pri čemu je upitnik pokazao zadovoljavajući stupanj unutarnje pouzdanosti ($\alpha = .94$), gotovo identičan originalnomu upitniku, te je faktorska struktura ukazala na očekivani model od šest faktora prvoga reda (vinjete) i 2 faktora drugoga reda (fizička i socijalna strepnja) (Čuržik, 2017). Zadovoljavajuća pouzdanost tipa unutarnje konzistencije potvrđena je i u ovome istraživanju te iznosi $\alpha = .94$.

Upitnik stresnih životnih događaja. Za mjerenje stresnih životnih događaja u životu djeteta korištena je modificirana verzija Upitnika negativnih životnih događaja (Wills i sur., 1992). Originalni se upitnik sastoji od 20 različitih događaja, a njegova pouzdanost unutarnje konzistencije u rasponu je od $\alpha = .67$ do $.71$ (Wills i sur., 1992). Većina događaja preuzeta je iz navedenoga upitnika, dok su izdvojeni ili izmijenjeni događaji koji su kulturalno različiti te su zamijenjeni česticama primjerenijima iskustvima djece u Hrvatskoj, tako da je zadržan jednak broj čestica.

Čestica iz originalnoga upitnika koja se odnosi na isključivanje iz škole zamijenjena je promjenom mjesta školovanja, odnosno škole; težak raskid s partnerom zamijenjen je česticom koja se odnosi na poteškoće s nošenjem tijekom promjena u pubertetu; osobni problemi sa zakonom i policijom zamijenjeni su roditeljskim fizičkim kažnjavanjem; uhićenje člana obitelji zamijenjeno je obiteljskim problemima s policijom; a nemogućnost učlanjenja u željeni tim ili grupu vršnjaka zamijenjena je zadirkivanjem vršnjaka. Događaje koji su preuzeti iz originalnoga upitnika nezavisno su s engleskoga na hrvatski jezik prevela dva istraživača tehnikom dvostrukoga prevođenja. Provjerene su metrijske karakteristike novonastaloga upitnika te je provedena eksploratorna faktorska analiza koja je rezultirala jednofaktorskim rješenjem (na temelju *scree plot*), a pouzdanost tipa unutarnje konzistencije iznosi $\alpha = .91$. Na taj upitnik djeca odgovaraju tako da za svaki događaj označe s DA ili NE odgovarajući na pitanje *je li im se događaj dogodio ikada u životu*. U sljedećemu koraku ispitanici procjenjuju koliko ih je svaki događaj koji im se dogodio uznemirio na skali Likertova tipa od 3 stupnja (1 – *uopće nije*, 2 – *malo*, 3 – *jako*). U ovome je radu kao mjera intenziteta stresa korišten zbroj procjena stupnja uznemirenosti koji su djeca doživjela, pri čemu veći rezultat sugerira viši stupanj uznemirenosti doživljenim događajima.

Postupak

Istraživanje je provedeno u osnovnim školama koje su dale svoju suglasnost za sudjelovanje u njemu. Prva etapa istraživanja uključivala je podjelu upitničkih setova i suglasnosti za roditelje skrbnike učenicima. Nakon što su roditelji vratili popunjene upitnike i suglasnosti, započela je druga faza istraživanja u kojoj su sudjelovali oni učenici za čije je sudjelovanje postojao informirani pristanak. Ispunjavanje upitnika s učenicima provedeno je grupno na satu razredne nastave pod vodstvom samoga istraživača, a trajalo je oko 30 minuta. Dijade majka – dijete spojene su prema generiranim šiframa.

Nakon analize svih upitnika dobiveno je 126 dijada majka – dijete čiji su upitnički setovi bili potpuno ispunjeni te su uključivali informirani pristanak koji je bio uvjet za uključivanje djeteta u istraživanje.

Rezultati

Povezanost između ispitanih varijabli

Da bi se utvrdilo postoje li statistički značajne povezanosti između ispitanih varijabli, izračunani su Pearsonovi koeficijenti korelacije koji su zajedno s deskriptivnim podacima prikazani u Tablici 1.

Tablica 1.*Deskriptivni podaci i korelacije među varijablama*

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Anksioznost	-	.71**	.17*	.21*	.47**	.29**	.42**
2. Depresivnost		-	.08	.19*	.36**	.17*	.42**
3. Spol			-	.08	.07	.18*	.01
4. Strepeći stil				-	.19*	.08	.11
5. Modeliranje					-	.31**	.31**
6. Verbalni prijenos informacija						-	.10
7. Intenzitet stresa							-
<i>M</i>	63.63	15.82	-	52.32	5.38	15.96	8.54
<i>SD</i>	15.78	4.10	-	15.03	3.86	5.14	6.62

Napomena: Spol: 0 = dječak, 1 = djevojčica; *M* = aritmetička sredina; *SD* = standardna devijacija. * $p < .05$; ** $p < .01$.

Iz matrice korelacija vidljivo je da roditeljska ponašanja, kognitivni stil obilježen strepnjom majki i intenzitet stresa koreliraju s kriterijskim varijablama te se uočava visoka povezanost anksioznosti i depresivnosti. Dobivene korelacije prediktora (roditeljskih ponašanja i kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom) s kriterijem (anksioznost djece), kao i međusobna povezanost kriterija, ukazuju na zadovoljenje preduvjeta za računanje daljnjih analiza i medijacije. Ipak, iz Tablice 1. vidljivo je da nema značajne korelacije između kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i verbalnoga prijenosa informacija, zbog čega se taj tip roditeljskoga ponašanja dalje ne analizira prilikom računanja medijacija.

Uloga kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i roditeljskih ponašanja u izraženosti anksioznosti kod djece

S ciljem provjere doprinosa kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i roditeljskih ponašanja u objašnjenju anksioznosti djece provedena je hijerarhijska regresijska analiza u tri koraka. U prvi je korak uvršten spol djece i intenzitet stresa da bi se pri predikciji ishoda kontrolirali njihovi efekti. U tome je koraku objašnjeno 18 % varijance kriterija, pri čemu samo intenzitet stresa ima značajan doprinos. U drugome je koraku uvršten kognitivni stil obilježen strepnjom majki koji objašnjava dodatnih 3 % varijance anksioznosti djece.

Preduvjet za računanje medijacijskoga efekta verbalnoga prijenosa informacija o prijetnji nije zadovoljen s obzirom na to da izostaje povezanost s kognitivnim stilom obilježenim strepnjom majki (Tablica 1.). Zato je u posljednjemu koraku uvršteno samo modeliranje majki koje objašnjava dodatnih 13 % anksioznosti djece. Dodavanjem roditeljskih ponašanja, odnosno modeliranja majki, efekt kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom izgubio je značajnost. Značajnost medijacijskoga učinka ispitana je Sobelovim testom koji je pokazao značajne efekte medijacije (Sobel $z = 2.22$, $p < .05$). Takvi rezultati prikazani u Tablici 2. ukazuju na potpunu medijaciju

roditeljskih ponašanja u odnosu kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki i anksioznosti kod djece. Svi prediktori objašnjavaju ukupno 34 % varijance anksioznosti kod djece, pri čemu je taj doprinos ponajprije povezan sa stresnim životnim događajima i modeliranjem ponašanja majki.

Tablica 2.

Rezultati regresijske analize za predviđanje anksioznosti djece na temelju kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki i modeliranja ponašanja

	Beta	R^2	korrigirani R^2	ΔR^2
1. korak		.20**	.18**	.20**
Spol	.16			
Intenzitet stresa	.41**			
2. korak		.23*	.21*	.03*
Spol	.15			
Intenzitet stresa	.39**			
Strepeći stil	.18*			
3. korak		.36**	.34**	.13**
Spol	.12			
Intenzitet stresa	.28**			
Strepeći stil	.09			
Modeliranje	.39**			

Napomena: Spol: 0 = dječak, 1 = djevojčica. * $p < .05$; ** $p < .01$.

Uloga stresnih životnih događaja u odnosu kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i izraženosti depresivnosti kod djece

Da bi se ispitao moderatorski efekt stresnih životnih događaja u odnosu kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki i depresivnosti njihove djece, provedena je još jedna regresijska analiza. U prvome su koraku analize uvršteni kognitivni stil obilježen strepnjom majki i stresni životni događaji koji su mogli uznemiriti dijete, dok je u drugome koraku uvršten njihov interakcijski efekt. Rezultati su prikazani u Tablici 3.

Intenzitet stresa i kognitivni stil obilježen strepnjom majki objašnjavaju 16 % varijance depresivnosti kod djece. Postoji glavni efekt intenziteta stresa na depresivnost, kao i glavni efekt kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki na depresivnost. Djeca koja su doživjela veću uznemirenost životnim događajima i ona čije majke imaju izražen kognitivni stil obilježen strepnjom pokazuju višu depresivnost. Suprotno postavljenoj hipotezi, ne postoji statistički značajna interakcija kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i stresnih životnih događaja na depresivnost kod djece.

Tablica 3.

Rezultati regresijske analize za predviđanje depresivnosti djece na temelju kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki u interakciji sa stresnim životnim događajima

Prediktori	Beta	R^2	korigirani R^2	ΔR^2
1. korak		.18**	.16**	.18**
Strepeći stil	.17*			
Intenzitet stresa	.37**			
2. korak		.18	.16	0
Strepeći stil	.17*			
Intenzitet stresa	.37**			
Strepeći stil x intenzitet stresa	.01			

* $p < .05$, ** $p < .01$.

Uloga kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i roditeljskih ponašanja u izraženosti depresivnosti kod djece

U skladu s rezultatima prethodne analize, ovaj rad ukazuje na povezanost kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki i depresivnosti njihove djece. Na temelju dosadašnjih istraživanja očekivalo se da ne postoji povezanost između navedenih konstrukata, osim pod određenim uvjetima – pretpostavilo se da stresni životni događaji koji uznemire djecu i koji ostave posljedice na njih mijenjaju odnos između navedenih dviju varijabli. S obzirom na povezanost kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i depresivnosti kod djece koja je vidljiva iz Tablice 1. te s obzirom na dobiveni glavni efekt kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom na izraženost depresivnosti, provedena je dodatna regresijska analiza da bi se ispitao doprinos navedene varijable i varijable modeliranja ponašanja u objašnjenju depresivnosti kod djece. Rezultati su prikazani u Tablici 4.

Tablica 4.

Rezultati regresijske analize za predviđanje depresivnosti djece na temelju kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki i modeliranja ponašanja

Prediktori	Beta	R^2	korigirani R^2	ΔR^2
1. korak		.15**	.13**	.15**
Spol	.05			
Intenzitet stresa	.38**			
2. korak		.17*	.15*	.03(*)
Spol	.04			
Intenzitet stresa	.35**			
Strepeći stil	.17(*)			
3. korak		.22**	.19**	.05**
Spol	.02			
Intenzitet stresa	.29**			
Strepeći stil	.13			
Modeliranje	.23**			

Napomena: Spol: 0 = dječak, 1 = djevojčica. * $p < .05$; ** $p < .01$; (*) $p = .057$.

Da bismo kontrolirali uznemirenost djece zbog doživljenih stresnih događaja, intenzitet stresa uvršten je u prvi korak analize i utvrđeno je da objašnjava 14 % varijance depresivnosti djece. U drugome koraku kognitivni stil obilježen strepnjom majki pokazuje tendenciju k značajnosti, a dodavanjem roditeljskih ponašanja, odnosno modeliranja majki koji objašnjavaju dodatnih 5 % varijance depresivnosti, kognitivni stil obilježen strepnjom gubi svoju značajnost, što znači da on ima tek indirektan efekt na depresivnost djece. Iz toga je vidljivo da roditeljska ponašanja, odnosno modeliranje majki, imaju medijacijski efekt u odnosu kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki i depresivnosti kod djece. Značajnost toga efekta ispitana je Sobelovim testom, kojim je on i potvrđen (Sobel $z = 2.08$, $p < .05$). Svi prediktori ukupno objašnjavaju 20 % varijance depresivnosti kod djece.

Rasprava

Ovim se istraživanjem željela ispitati povezanost kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki sa simptomima anksioznosti i depresivnosti njihove djece te uloga roditeljskoga ponašanja u odnosu kognitivnoga stila majki i anksioznosti i depresivnosti djece. Na uzorku djece osnovnoškolske dobi dobiveno je da je djetetova procjena majčina ponašanja, što uključuje modeliranje i verbalni prijenos informacija, pozitivno povezana s izraženošću i anksioznošću kod djece, što je u skladu s rezultatima istraživanja koje su proveli Fliek i suradnici (2017). Također, doprinos modeliranja nešto je veći, što govori u prilog tome da je percepcija majčina ponašanja relevantnija od njezina verbalnog iskaza. Nadalje, majčin kognitivni stil obilježen strepnjom značajan je prediktor anksioznosti djece nakon kontrole intenziteta stresa. Djeca majki koje su procijenile da je njihov kognitivni stil u većoj mjeri obilježen strepnjom izvještavala su o višoj razini anksioznosti, na što upućuju i dosadašnja istraživanja (Adler i Strunk, 2010; Riskind i Alloy, 2006; Riskind i sur., 2000). No utvrđen potpuni medijacijski efekt majčina modeliranja ponašanja upućuje na to da takav stil značajno doprinosi objašnjenju anksioznosti djece, ali prestaje biti statistički značajan u objašnjenju anksioznosti ako se u obzir uzme majčino modeliranje ponašanja praćeno osjećajem straha i nesigurnosti.

Verbalni prijenos informacije o prijetnji nije bio povezan s kognitivnim stilom obilježenim strepnjom, zbog čega nije ispitan njegov medijacijski efekt. Jedno je od mogućih objašnjenja tih rezultata da su majke s izraženim kognitivnim stilom obilježenim strepnjom svjesne svoje pretjerane brige, strepnje i anksioznosti, zbog čega se trude izbjeći verbalni prijenos takvih informacija na svoje dijete. Iako verbalna upozorenja pokušavaju svesti na minimum, zbog čega je izostala povezanost te varijable i strepećega stila, ne mogu kontrolirati svoje neverbalne znakove i poruke koje prenose djeci kroz modeliranje, zbog čega je povezanost takvoga ponašanja i strepećega stila značajna.

Iako se prvotno smatralo da je kognitivni stil obilježen strepnjom specifičan za poteškoće i poremećaje samo iz anksioznoga kruga (Kleiman i Riskind, 2012; Riskind i sur., 2013, 2014), drugi su ga povezivali i s depresivnošću (Levin i sur., 2007; Riskind i sur., 2013).

U skladu s navedenim, pretpostavilo se da će kognitivni stil obilježen strepnjom majki uz anksioznost značajno predviđati i depresivnost kod njihove djece ako su djeca doživjela stresne životne događaje koji su ih uznemirili u usporedbi s djecom koja nisu doživjela negativne životne događaje za koje su procijenila da su ih neugodno uznemirili. Navedena hipoteza nije potvrđena ovim istraživanjem. Dobiven je značajan glavni efekt kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom majki na depresivnost djece, ali kada u obzir uzmemo ponašanja majki, s naglaskom na modeliranje, kognitivni stil gubi značajnost. Drugim riječima, majke koje imaju izražen kognitivni stil obilježen strepnjom i koje manifestiraju svoje strepnje neverbalnim znakovima i ponašanjima straha povećavaju vjerojatnost pojave depresivnih simptoma kod svoje djece. Takvi rezultati ukazuju na iznimno veliku važnost roditeljskih ponašanja. Kada djeca dožive uznemirujuće životne događaje, neverbalna reakcija majke iznimno je bitna jer će dijete osjetiti podršku i sigurnost primarno preko majčina ponašanja, a nešto manje će se oslanjati na verbalne iskaze poput *sve će biti u redu*, što je potvrđeno ovim istraživanjem.

Upitnik Roditeljsko poticanje anksioznih misli uključuje ponašanja koja su, modeliranjem ili verbalno, usmjerena na prijenos anksioznosti i brige. Unatoč tomu modeliranje takvih ponašanja značajno objašnjava i depresivnost kod djece. Jedan od glavnih mehanizama učenja i usvajanja svih znanja, vještina i kompetencija u djetinjstvu odvija se socijalizacijom i modeliranjem. U tome su aspektu roditeljska ponašanja vrlo važna jer su roditelji jedan od prvih modela svojoj djeci. Takva strepeća ponašanja i prijeteće informacije koje roditelj može prenositi na dijete, odnosno pretjerana uključenost roditelja u tome neadaptivnom smislu, narušavaju dječju sposobnost za usvajanje adekvatnih strategija suočavanja s prijetnjom (Creswell i sur., 2011). Takva ponašanja kod djeteta mogu povećati percepciju prijetnje, a smanjiti njegovu percepciju kontrole nad prijetnjom i događajima. To je posebno problematično uzmemo li u obzir značajnost doprinosa koji imaju stresni životni događaji na razvoj anksioznosti i depresivnosti kod djece. Za suočavanje s neočekivanim i stresnim događajima iz okoline važno je da se dijete osjeća sigurno u svojoj okolini te da roditelj svojim primjerom odaje smirenost i pokazuje da vlada situacijom. Autonomno odobravanje koje se očituje u ohrabrivanju dječje individualnosti i nezavisnosti može imati zaštitnu ulogu i smanjiti anksioznost kod djece. Majdandžić i suradnici (2016) uvode pojam izazovni roditeljski stil (engl. *challenging parenting behavior*) prema kojemu roditelji ohrabruju djecu da izlaze iz svojih sigurnih zona i isprobavaju svoje granice, čime djecu potiču na istraživanje svijeta oko sebe, a što povećava njihovo samopouzdanje za suočavanje s prijetnjom. Takvo roditeljsko ponašanje može biti preventivno za razvoj dječje anksioznosti i ostalih psihičkih smetnji.

Tijekom provedbe ovoga istraživanja postojala su metodološka ograničenja koja je važno istaknuti, uz određene sugestije za daljnja istraživanja. Majke nisu ispunjavale upitničke setove u kontroliranim uvjetima, odnosno pod vodstvom eksperimentatora koji je mogao otkloniti potencijalna pitanja i nejasnoće povezane s uputama ili česticama u upitnicima.

Općenito govoreći, konstrukti koji se koriste za objašnjenje karakteristika i stanja dječje psihopatologije većinom su globalni ili slabo definirani te je ponekad teško razlikovati jedan poremećaj od drugoga, što posebno dolazi do izražaja u nekliničkoj populaciji. Zbog toga je jedna od sugestija za daljnja istraživanja ponoviti istraživanje i na uzorku starijih adolescenata kod kojih su poremećaji jasnije diferencirani, ali i na kliničkome uzorku, da bi se ispitao doprinos specifičnih roditeljskih ponašanja pojedinomu anksioznom poremećaju. Osim toga, poželjno je konstruirati slično istraživanje longitudinalnoga nacrtu da bi se ispitali dugoročni efekti roditeljskoga kognitivnog stila obilježenoga strepnjom i roditeljskih ponašanja na razvoj simptoma depresivnosti i anksioznosti. Tako bi se dobile informacije o razvojnome aspektu i promjenama u anksioznosti i depresivnosti ovisno o razvojnome stadiju pojedinca. Dodatno, longitudinalnim nacrtom mogao bi se ispitati i međugeneracijski prijenos kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom za koji je dobro dokumentirana povezanost s anksioznim, ali nerijetko i s depresivnim simptomima i poremećajima. To bi značilo da djeca roditelja koji imaju izražen kognitivni stil obilježen strepnjom ne samo da imaju veći rizik za razvoj anksioznosti i depresivnosti zbog efekta kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom roditelja, nego su podložna usvajanju toga kognitivnog stila, što dodatno učvršćuje njihovu povezanost s istim smetnjama te doprinosi začaranomu krugu psihopatologije.

Prijašnja istraživanja primarno su ispitivala odnos kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom i anksioznosti i depresivnosti ne uzimajući u obzir međugeneracijski prijenos tih smetnji. Ranije navedeno istraživanje Riskinda i suradnika (2017) vjerojatno je prvo istraživanje koje je ispitivalo prijenos anksioznosti (i depresivnosti) uz posredovanje kognitivnoga stila obilježenoga strepnjom, ali na uzorku studenata koji su retrogradno procjenjivali kognitivni stil roditelja. Glavni je doprinos ovoga rada upravo ispitivanje toga odnosa na uzorku djece, što su i sami autori sugerirali, ali i to što roditelji sami procjenjuju svoj kognitivni stil.

Ovo se istraživanje temeljilo na odnosu djece i majki pretpostavljajući da su majke imale glavnu ulogu u prijenosu strepećih misli i ponašanja. Istraživanje koje su proveli Riskind i suradnici (2017) ispitivalo je ulogu obaju roditelja, pri čemu su rezultati sugerirali značajnost samo očeva strepećeg stila u prijenosu anksioznosti na djecu. S obzirom na to da su predstavljeno istraživanje i istraživanje navedenih autora jedina istraživanja koja međugeneracijski povezuju kognitivni stil obilježen strepnjom i anksioznost, jasno je da je potreban veći broj njegovih replikacija. U budućim bi istraživanjima trebalo uključiti i majke i očeve te ispitati njihove

specifične uloge, s obzirom na to da Möller i suradnici (2015) ističu različitost uloge ponašanja majki i očeva u razvoju anksioznosti kod djece.

Zaključno, moglo bi se reći da predstavljeno istraživanje ima važan doprinos u toj domeni. Jedno je od rijetkih istraživanja koja povezuju kognitivni stil obilježen strepnjom roditelja i anksioznost njihove djece. Dobiveni rezultati sugeriraju povezanost između strepećega stila roditelja i depresivnosti djece, što potvrđuje pretpostavke da kognitivni stil obilježen strepnjom nije specifičan isključivo za anksioznost. Rezultati provedenoga istraživanja donose i neke važne praktične implikacije. Jedna od njih sugerira da anksiozni ili depresivni roditelji ne moraju nužno prenijeti te simptome na svoje potomke ako anksiozna ponašanja, koja mogu otežati razvoj važnih kompetencija kod djeteta, ne iskazuju verbalnim putem, a osobito ako ih ne manifestiraju kroz svoja ponašanja pred djetetom. Prvi je korak u tome upravo podizanje svijesti o tome koliko su moćna i utjecajna ponašanja koja se iskazuju pred djecom, čak i kada se to ne čini svjesno. Dobiveni se rezultati mogu koristiti i pri planiranju preventivnih aktivnosti u radu s djecom i njihovim roditeljima. Roditeljska su ponašanja dostupnija promjeni, za razliku od genetskih predispozicija ili socioekonomskoga statusa kao rizičnih faktora za razvoj internaliziranih poremećaja, stoga predstavljaju dobar cilj za preventivne intervencije (Sim i sur., 2019).

Literatura

- Adler, A. i Strunk, D. R. (2010). Looming maladaptive style as a moderator of risk factor for anxiety. *Cognitive Therapy and Research*, 34(1), 59–68. <https://doi.org/10.1007/s10608-008-9221-y>
- Askew, C. i Field, A. P. (2008). The vicarious learning pathway to fear 40 years on. *Clinical Psychology Review*, 28, 1249–1265. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2008.05.003>
- Chorpita, B. F., Ebesutani, C. i Spence, S. H. (2015). *Revised Children's Anxiety and Depression Scale: User's guide*. <https://www.childfirst.ucla.edu/RCADSUsersGuide20150701.pdf>
- Creswell, C., Murray, L., Stacey, J. i Cooper, P. (2011). Parenting and child anxiety. U: W. K. Silverman i A. P. Field (Ur.), *Anxiety disorders in children and adolescents* (str. 299–322). Cambridge University Press.
- Creswell, C. i Waite, P. (2015). The dynamic influence of genes and environment in the intergenerational transmission of anxiety. *American Journal of Psychiatry*, 172(7), 597–598. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2015.15040509>
- Čuržik, D. (2017). *Proširenje kognitivnog modela paničnog poremećaja*. [Neobjavljena doktorska disertacija]. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

- de Ross, R. L., Gullone, E. i Chorpita, B. F. (2002). The Revised Child Anxiety and Depression Scale: A psychometric investigation with Australian youth. *Behaviour Change, 19*, 90–101. <https://doi.org/10.1375/bech.19.2.90>
- Eley, T. C., McAdams, T. A., Rijdsdijk, F. V., Lichtenstein, P., Narusyte, J., Reiss, D., Spotts, E. L., Gariban, J. M. i Neiderhiser, J. M. (2015). The intergenerational transmission of anxiety: A children-of-twins study. *American Journal of Psychiatry, 172*(7), 630–637. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2015.14070818>
- Field, A. P., Lawson, J. i Banerjee, R. (2008). The verbal threat information pathway to fear in children: The longitudinal effect on fear cognitions and the immediate effects on avoidance behavior. *Journal of Abnormal Psychology, 117*, 214–224. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.117.1.214>
- Fliek, L., Dibbets, P., Roelofs, J. i Muris, P. (2017). Cognitive bias as a mediator in the relation between fear-enhancing parental behaviors and anxiety symptoms in children: A cross-sectional study. *Child Psychiatry & Human Development, 48*, 82–93. <https://doi.org/10.1007/s10578-016-0655-2>
- Hong, R. Y., Riskind, J. H., Cheung, M. W.-L., Calvete, E., Gonzalez-Diez, Z., Altan Atalay, A., Curzik, D., Jokić-Begić, N., del Palacio-Gonzalez, A., Mihić, Lj., Samac, N., Sica, C., Sugiura, Y., Khatri, S. i Kleiman, E. M. (2017). The Looming Maladaptive Style Questionnaire: Measurement invariance and relations to anxiety and depression across 10 countries. *Journal of Anxiety Disorders, 49*, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2017.03.004>
- Kleiman, E. M., Liu, R. T., Riskind, J. H. i Hamilton, J. L. (2015). Depression as a mediator of negative cognitive style and hopelessness in stress generation. *British Journal of Psychology, 106*, 68–83. <https://doi.org/10.1111/bjop.12066>
- Kleiman, E. M. i Riskind, J. H. (2012). Cognitive vulnerability to comorbidity: Looming cognitive style and depressive cognitive style as synergistic predictors of anxiety and depression symptoms. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 43*(4), 1109–1114. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2012.05.008>
- Levin, R. I., Heller, W., Mohanty, A., Herrington, J. D. i Miller, G. A. (2007). Cognitive deficits in depression and functional specificity of regional brain activity. *Cognitive Therapy and Research, 31*(2), 211–233. <https://doi.org/10.1007/s10608-007-9128-z>
- Majdandžić, M., De Vente, W. i Bögels, S. M. (2016). Challenging parenting behavior from infancy to toddlerhood: Etiology, measurement, and differences between fathers and mothers. *Infancy, 21*(4), 423–452. <https://doi.org/10.1111/infa.12125>
- Marshall, C. i Henderson, J. (2014). The influence of family context on adolescent depression: A literature review. *Canadian Journal of Family and Youth, 6*(1), 163–187. <https://doi.org/10.29173/cjfy21488>
- Möller, E. L., Majdandžić, M. i Bögels, S. M. (2015). Parental anxiety, parenting behavior, and infant anxiety: Differential associations for fathers and mothers. *Journal of Child and Family Studies, 24*, 2626–2637. <https://doi.org/10.1007/s10826-014-0065-7>

- Möller, E., Nikolić, M., Majdandžić, M. i Bogels, S. M. (2016). Association between maternal and paternal parenting behaviors, anxiety and its precursors in early childhood: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 45, 17–33.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2016.03.002>
- Murray, L., Creswell, C. i Cooper, P. (2009). The development of anxiety disorders in childhood: An integrative review. *Psychological Medicine*, 39, 1413–1423.
<https://doi.org/10.1017/S0033291709005157>
- Quimet, A. J., Gawronski, B. i Dozois, D. J. A. (2009). Cognitive vulnerability to anxiety: A review and an integrative model. *Clinical Psychology Review*, 29, 459–470.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.05.004>
- Pereira, A. I., Barros, L., Mendonca, D. i Muris, P. (2014). The relationships among parental anxiety, parenting and children's anxiety: The mediating effects of children's cognitive vulnerabilities. *Journal of Child and Family Studies*, 23(2), 399–409.
<https://doi.org/10.1007/s10826-013-9767-5>
- Piche, G., Huynh, C. i Villatte, A. (2019). Physical activity and child depressive symptoms: Findings from the QLSCD. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 51, 114–121.
<https://doi.org/10.1037/cbs0000120>
- Piqueras, J., Martin-Vivar, M., Sandin, B., San Luis, C. i Pineda, D. (2017). The Revised Child Anxiety and Depression Scale: A systematic review and reliability generalization meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 218, 153–169.
<https://doi.org/10.1016/j.jad.2017.04.022>
- Riskind, J. H. i Alloy, L. B. (2006). Cognitive vulnerability to psychological disorders: Overview of theory, design, and methods. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25, 705–725. <https://doi.org/10.1521/jscp.2006.25.7.705>
- Riskind, J. H., Calvete, E., Gonzalez, Z., Orue, I., Kleiman, E. M. i Shahar, G. (2013). Direct and indirect effects of looming cognitive style via social cognitions on social anxiety, depression, and hostility. *International Journal of Cognitive Therapy*, 6(1), 73–85.
<https://doi.org/10.1521/ijct.2013.6.1.73>
- Riskind, J. H., Kleiman, E. M., Seifritz, H. i Neuhoff, J. (2014). Influence of anxiety, depression and looming cognitive style on auditory looming perception. *Journal of Anxiety Disorders*, 28, 45–50. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2013.11.005>
- Riskind, J. H., Sica, C., Bottesi, G., Ghisi, M. i Kashdan, T. B. (2017). Cognitive vulnerabilities in parents as a potential risk factor for anxiety symptoms adult offspring: An exploration of looming cognitive style. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 54, 229–238. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2016.08.010>
- Riskind, J. H., Tzur, D., Williams, N. L., Mann, B. i Shahar, G. (2007). Short-term predictive effects of the looming cognitive style on anxiety disorder symptoms under restrictive methodological conditions. *Behaviour Research and Therapy*, 45(8), 1765–1777.
<https://doi.org/10.1016/j.brat.2006.12.007>

- Riskind, J. H., Williams, N. L., Gessner, T. L., Chrosniak, L. D. i Cortina, J. M. (2000). The looming maladaptive style: Anxiety, danger, and schematic processing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 837–852. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.79.5.837>
- Sim, W. H., Jorm, A. F., Lawrence, K. A. i Yap, M. B. H. (2019). Development and evaluation of the Parenting to Reduce Child Anxiety and Depression Scale (PaRCADS): Assessment of parental concordance with guidelines for the prevention of child anxiety and depression. *PeerJ*, 7, e6865. <https://doi.org/10.7717/peerj.6865>
- Stevanovic, D. (2013). Impact of emotional and behavioral symptoms on quality of life in children and adolescents. *Quality of Life Research*, 22, 333–337. <https://doi.org/10.1007/s11136-012-0158-y>
- Stevanovic, D., Bagheri, Z., Atilola, O., Vostanis, P., Stupar, D., Moreira, P., Franic, T., Davidovic, N., Knez, R., Nikšić, R., Dodig-Čurković, K., Avicenna, M., Multazam Noor, I., Nussbaum, L., Deljković, A., Aziz Thabet, A., Petrov, P., Ubalde, D., Monteiro, L. A. i Ribas, R. (2016). Cross-cultural measurement invariance of the Revised Child Anxiety and Depression Scale across world-wide societies. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 29, 1–11. <https://doi.org/10.1017/S2045796016000512>
- Tzur-Bitan, D., Meiran, N., Steinberg, D. M. i Shahar, G. (2012). Is the looming maladaptive cognitive style a central mechanism in the (generalized) anxiety-(major) depression comorbidity: An intra-individual, time series study. *International Journal of Cognitive Therapy*, 5(2), 170–185. <https://doi.org/10.1521/ijct.2012.5.2.170>
- Valadao Dias, F., Campos, J. A. D. B., Oliveira, R. V., Mendes, R., Leal, I. i Maroco, J. (2016). Causal factors of anxiety symptoms in children. *Clinical and Experimental Psychology*, 2, 1–11. <https://doi.org/10.4172/2471-2701.1000131>
- van der Bruggen, C. O., Stams, G. J. J. M. i Bögels, S. M. (2008). Research review: The relation between child and parent anxiety and parental control: A meta-analytic review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(12), 1257–1269. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2008.01898.x>
- Waters, A. M., Zimmer-Gembeck, M. J. i Farrell, L. J. (2012). The relationships of child and parent factors with children's anxiety symptoms: Parental anxious rearing as a mediator. *Journal of Anxiety Disorders*, 26(7), 737–745. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2012.06.002>
- Williams, N. L., Shahar, G., Riskind, J. H. i Joiner, T. E. (2005). The looming maladaptive style predicts shared variance in anxiety disorder symptoms: Further support for a cognitive model of vulnerability to anxiety. *Journal of Anxiety Disorders*, 19(2), 157–175. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2004.01.003>
- Wills, T. A., Vaccaro, D. i McNamara, G. (1992). The role of life events, family support, and competence in adolescent substance use: A test of vulnerability and protective factors. *American Journal of Community Psychology*, 20, 349–374. <https://doi.org/10.1007/BF00937914>

The Role of Mother's Looming Cognitive Style, Mother's Behaviour and Stressful Life Events in Children's Anxiety and Depression

Abstract

The aim of this study was to examine the intergenerational effects of mother's looming cognitive style and their behaviours on the development of children's anxiety and depression. The looming cognitive style is characterized by a distinctive cognitive phenomenology and a tendency to construct mental scenarios and appraisals of unfolding threats and increasing danger. Research suggests a link between this style and anxiety. Given the inconsistency in linking the same style and depression, an attempt was made to define the conditions under which this link occurs by introducing a moderator variable of stressful life events. The study was conducted on 126 couples of mothers and children. The results confirm the hypothesis that the mother's looming cognitive style has a contribution to the intergenerational transmission of anxiety, but also suggest its contribution to the explanation of depression. Children of mothers who had a more expressed looming cognitive style had higher levels of anxiety and depression. Parental behaviours including modelling and threat information transmission significantly predict the occurrence of anxiety in children. The established full mediation effect indicates that the mothers' looming cognitive style has a significant effect on children's anxiety only through maternal modelling. The mediating effect of maternal modelling in relation between maternal looming cognitive style and depression in children was also confirmed. The moderating effect of stressful life events in the relationship between maternal looming cognitive style and their children's depression was not confirmed. The results indicate the importance of parental behaviours in the explanation of anxiety and depression symptoms in children.

Keywords: anxiety, depression, looming cognitive style, modelling, threat information transmission, negative/stressful life events

Primljeno: 31. 5. 2021.